

Ziya Bey (Yusuf Ziya Başara) (1868-1943)

Yusuf Ziya Efendi Sivas'ın eski ayan ailelerinden Mütevellizadelerden Mahmud Efendi ve Rukiye Hanım'ın oğludur. 1868'de Sivas'ta doğmuştur. Bazı çalışmalarda Mütevellizade ailesinin siyasi faaliyetlerden ziyade kültürel faaliyetleriyle dikkat çektiğine vurgu yapılmıştır. Böyle bir aileden gelen Yusuf Ziya Bey Sivas Mekteb-i İbtidaisi ve Rüştüyesinde tahsil görmüş, 8 Haziran 1885 tarihinde birincilikle diploma almıştır. Daha sonra medresede Arapça, Farsça ile Türkçe kitabet eğitimi görmüştür. 27 Aralık 1888'de Sivas vilayeti mektubi kalemi mübeyyizliğine tayin edilmiştir. 28 Nisan 1891'de Sivas mektubi kalemi müsevvidliğine terfi etmiştir. 1 Temmuz 1896-10 Eylül 1896 arasında Koyulhisar kazasında asaleten aşar memuriyetinde bulunmuş, ardından sermüsevvidliğe terfi etmiştir. 13 Temmuz 1897-23 Eylül 1897 arasında asaleten bu kez Divriği kazası aşar memuriyetinde görevlendirilmiştir. Ardından Ekim 1897-Aralık 1897 arası Divriği kazası kaymakam vekâletinde hizmet etmiştir. Ağustos 1899'da Sivas vilayeti mektupçu vekâletinde görevlendirilmiştir. Aynı yıl Eylül ayında vilayet gazetesi muharrirliğine tayin edilince mektupçu vekâletinden ayrılmıştır. Temmuz-Ağustos 1900 arası tekrar Divriği aşar ihale memurluğunda görevlendirilmiştir. 14 Ekim 1900 tarihinde vilayet mektubi kalemi mümeyyizliğine terfi etmesiyle gazete muharrirliğinden ayrılmıştır. Eylül-Ekim 1901'de tekrar vilayet mektupçu vekâletinde görevlendirilmiştir. Hicaz demiryolu için yaptığı yardımdan dolayı rütbe-i salise ile ödüllendirilmiştir. Ayrıca Hicaz demiryolu yardım komisyonu üyeliği yapmıştır. Sivas vilayeti mektupçuluğu ve valiliği tarafından yazılan yazılarda Yusuf Ziya Bey'in iyi hal ve hareket ile ehliyet ve liyakat sahibi olduğu ifade edilmiştir. Sakin bir kişiliği olduğu ifade edilen Yusuf Ziya Bey ailenin kültür faaliyetlerini devam ettirmiş, Sivas'ta II. Meşrutiyet döneminde kendi adını taşıyan ve çoğu ihtiyaçlarını kendisinin karşıladığı Ziya Bey Kütüphanesini kurmuştur. Önemli bir kültür kurumu olarak günümüzde hala hizmet vermektedir.

Bazı çalışmalarda 13 Mart 1912'tarihinde Sivas Sanayi Mektebi müdürlüğüne tayin edildiği bilgisi yer almıştır. Ancak arşiv araştırmasında bu bilgiyi doğrulayan herhangi bir belge elde edilememiştir. Birinci dönem TBMM'ye seçildiğinde mazbatasında ve tercüme-i hal dosyasında Sivas Sanayi Mektebi müdürü olduğu ifadesinden müdürlük görevini milletvekili seçilene kadar devam ettirdiği anlaşılmaktadır. Benzer şekilde vilayet işe müdürlüğünde bulunduğu dair bilgi literatüre geçmiş, ancak arşiv çalışmasında herhangi bir belge ve bilgi bulunamamıştır.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Anadolu işgal edilince ortaya çıkan direniş hareketleri Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya geçmesiyle hız kazanmıştır. Direniş örgütlerini birleştirmeye çalışan Sivas'tan geçerek Erzurum Kongresi'ne katılan Mustafa Kemal Paşa Erzurum Kongresine Sivas'tan temsilci seçilmesini istemiş bu konuda Sivas önde gelenlerinin çeşitli sebeplerle temsilci olmaktan sakınmaları üzerine evkaf başkâtipliği yapan Yusuf Ziya Bey temsilci olmayı kabul etmiş bu konuda eşinden rıza almıştır. Hürriyet ve İtilaf Fırkası Sivas teşkilatı başkanı Halit Bey Milli Mücadeleye ve toplanan kongrelere olumsuz baktığı gibi Erzurum Kongresi'ne katılan Yusuf Ziya Bey hakkında da olumsuz söylemlerde bulunmuş ancak müftü Rauf Bey ve Sivaslı Rasim Bey onun namuslu, dürüst, vatansever olduğunu söylemiştir. Yusuf Ziya Bey Erzurum Kongresi'nde oluşturulan program komisyonuna seçilmiştir. Kongre sonunda ilan edilen beyannameyi imzalamıştır. Kongre sırasında Trabzon temsilcilerinin kendi aralarında anlaşarak başkan seçme girişimini protesto eden bir grup temsilci arasında Yusuf Ziya Bey de yer almıştır.

Yusuf Ziya Bey ve ailesi Milli Mücadeleye manevi olduğu kadar maddi yardımda da bulunmuş ve basında yer almıştır. Yusuf Ziya Bey Mustafa Kemal Paşa'nın güvenini kazanmış ve 23 Nisan 1920'de açılan TBMM'ye birinci dönem milletvekili olarak girmiş ve basında yer almıştır. Adalet, içişleri, sağlık, millî eğitim, bütçe, tasarı ve PTT komisyonlarında çalışmıştır. 1923 seçimlerinde 420 oy alarak tekrar Sivas milletvekili seçilmiş, 5 Temmuz 1923 tarihli

mazbatası 12 Ağustos 1923'te onaylanmıştır. 27 Eylül 1923'te TBMM'ye katılmıştır. III. dönem 17 Eylül 1927 tarihinde 615 oy almış ve mazbatası 2 Kasım 1927'de kabul edilmiştir. IV. dönem 638 oy alarak yine Sivas milletvekili seçilmiştir. V. dönem 872 oy almış, 16 Şubat 1932 tarihli mazbatası 17 Şubat 1935'te kabul edilmiştir. Zabıtlar üzerinden yapılan araştırmalarda görüldüğü üzere TBMM'de birçok komisyonda yer almışsa da TBMM'de konuşma yapmamıştır. TBMM'nin; I. döneminde "Ziya", II.-IV. dönemlerinde "Ziyaettin", V.-VII. dönemlerinde ise "Ziya Başara" olarak kayıtlara geçmiştir. Yusuf Ziya Bey iki defa evlenmiş olup sekiz çocuğu olmuştur. 19 Temmuz 1943 tarihinde hayata gözlerini kapatmıştır.

Ayşe YANARDAĞ

KAYNAKÇA

1.Arşiv Belgeleri

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi

BOA, DH.SAİDd., 113-177.

Resmi Yayınlar

TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı

TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı, Mazbatalar https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/eYayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_393_1_1.pdf (Erişim Tarihi: 16 Temmuz 2024)

TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı, Mazbatalar, https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/eYayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_393_1_2.pdf (Erişim Tarihi: 16 Temmuz 2024)

TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı, Tercüme-i Hal Varakası, https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/eYayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_393_1_2.pdf (Erişim Tarihi: 16 Temmuz 2024)

TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı, Tercüme-i Hal Varakası, https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/eYayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_393_1_3.pdf (Erişim Tarihi: 16 Temmuz 2024)

TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı, Mazbatalar https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/eYayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_393_1_3.pdf (Erişim Tarihi: 16 Temmuz 2024)

TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı, Mazbatalar https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/eYayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/SM_393_1_4.pdf (Erişim Tarihi: 16 Temmuz 2024)

TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı, Mazbatalar https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/eYayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/SM_393_1_5.pdf (Erişim Tarihi: 16 Temmuz 2024)

şim Tarihi: 16 Temmuz 2024)

3.Gazeteler

İrade-i Milliye, 18 Mart 1336 (18 Mart 1920)

İrade-i Milliye, 1 Nisan 1336 (1 Nisan 1920)

İrade-i Milliye, 8 Nisan 1336 (8 Nisan 1920)

4.Telif Eserler

AYDIN, Muhammed Aydın, **Sivas'ta Âyan Aileleri (1740-1850)**, Sivas Belediyesi, Sivas, 2015.

ÇETİNKAYA, Bayram Ali, "Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi İdeal Aydın ve Bürokratı Yusuf Ziya (Başara) Bey ve Ziya Bey Yazma Eserler Kütüphanesi", **Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt 12, Sayı 1, 2008, s. 63-90

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923**, III. Cilt, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara, 1995.

KIRZIOĞLU, Fahrettin, **Bütünöyle Erzurum Kongresi**, Kültür Ofset, Ankara, 1993.

RUKANCI, Fatih, "Sivas Ziya Bey Yazma Eserler Kütüphanesi", **Türk Kütüphaneciliği**, Cilt 19, Sayı 2, 2005, s. 278-281.

MUTLU, N. Yücel, **Dâru'r-râha'dan Abdiğa Konağı'na (Râhatoğulları/Mütevellîzâdeler) 1321-2001**, Özbelsan A. Ş. Yayınları, Sivas, 2003.

YULARKIRAN, Cevdet R. (Neşreden), **Reşit Paşanın Hatıraları**, Tan Matbaası, 1939.

31/10/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ziya-bey-yusuf-ziya-basara-1868-1943/?pdf=7465> adresinden erişilmiştir